

เหตุและผลกับปัญหาการครองเรือนในยุคปัจจุบัน

Causes and Effects of Household Problems in the Present Era

พระณรงค์ฤทธิเทพ ฐานิสโร¹, พูนศักดิ์ กมล²

Phra Narongritthep Thanissaro¹, Poonsak Kamol²

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}

Corresponding author, e-mail: pond.narongrittep1995@gmail.com

Received: May 23, 2025; Revised: July 12, 2025; Accepted: July 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการครองเรือนตามหลักอริยสัจ คือ การดำเนินชีวิตคู่ภายใต้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบในชีวิตครอบครัวและลดความทุกข์จากการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักอริยสัจ 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์), สมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์), นิโรธ (ความดับทุกข์) และมรรค (ทางดับทุกข์) จากการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการครองเรือน 1) ทุกข์ คือ การยอมรับว่าชีวิตคู่ก็มีทั้งสุขและทุกข์ ไม่ควรหลงทางไปกับการแสวงหาความสุขอย่างเดียว ควรมีจิตใจที่แข็งแกร่งในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ 2) สมุทัย คือ การระบุสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น ความเห็นแก่ตัว, การขาดความเข้าใจ, การไม่รู้จักรอคอดทน, การขาดความเมตตาธรรม 3) นิโรธ คือ การตั้งเป้าหมายที่จะดับความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น การฝึกตนเองให้มีสติ, มีปัญญา, มีเมตตา, มีความอดทน, การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง, การสื่อสารที่เปิดกว้าง 4) มรรค คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการดำเนินชีวิตคู่ เช่น สัมมาทิฐิ (ความคิดที่ถูกต้อง), สัมมาสังกัปปะ (เจตนาที่ถูกต้อง), สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง), สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง), สัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง), สัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง), สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง), สัมมาสมาธิ (ความเพียรที่ถูกต้อง) การนำหลักอริยสัจและฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการครองเรือน จะช่วยให้ชีวิตคู่มีความสุขและสงบมากขึ้น ลดความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ทำให้ครอบครัวมีเสถียรภาพและมีความอบอุ่นเข้มแข็ง

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, การครองเรือน, ยุคปัจจุบัน

Abstract

This article aims to study Living in a house according to the Noble Truths is living a life together under the principles of Dharma discovered by the Lord Buddha in order to create happiness and peace in family life and reduce suffering from daily life. The Four Noble Truths that can be applied are: Dukkha (suffering), Samudaya (cause of suffering), Nirodha (cessation of suffering), and Magga (path to the cessation of suffering). The study found

that the application of the Four Noble Truths in household life 1. Dukkha is accepting that married life has both happiness and suffering. You should not get lost in the pursuit of only happiness. You should have a strong mind to face suffering. 2. Samudaya is identifying the causes of suffering in married life, such as selfishness, lack of understanding, impatience, and lack of compassion. 3. Nirodha is setting goals to end suffering in married life, such as training yourself to be mindful, wise, compassionate, patient, deeply understanding each other, and open communication. 4. Magga is applying the Eightfold Path in married life, such as Samma-ditthi (right thinking), Samma-sankappa (right thought). (Right intention), Right speech (Right speech), Right action (Right action), Right livelihood (Right occupation), Right effort (Right effort), Right mindfulness (Right mindfulness), Right concentration (Right effort). Applying the principles of the Noble Truths and the Dhamma of the Lay People in married life will help couples live happier and more peacefully, reduce conflicts and problems, and make the family stable and strong.

Keywords: Buddhist ethics, Family, Modern era.

บทนำ

สภาพสังคมไทยปัจจุบันกับอดีตมีความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน หนึ่งในนั้น คือ บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา และการเป็นพ่อบ้านแม่บ้านที่ต่างไปจากเดิม ในอดีตผู้หญิงไม่ได้เรียนหนังสือ สิ่งที่ต้องเรียนรู้ คือ งานบ้านงานเรือน ฝ่ายชายเป็นผู้ทำงานเลี้ยงครอบครัว การแต่งงานจึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับชีวิตผู้หญิงในอดีต แต่ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ผู้หญิงได้เรียนหนังสือและทำงานเลี้ยงตัวเองได้ บางคนเก่งมากได้รับผิดชอบในตำแหน่ง และการงานสูง มีรายได้สูง ทำให้ระดับการพึ่งฝ่ายชายน้อยลง เศรษฐกิจปัจจุบันส่งผลให้ต้นทุนการดำรงชีพของแต่ละครอบครัวสูงมาก โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่เป็นเรื่องยากที่จะอยู่ได้ด้วยการทำงานของฝ่ายชายเพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น ในครอบครัวจำนวนมากภรรยาต้องทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวด้วย และบางครอบครัวฝ่ายหญิงมีความสามารถและมีบทบาทในการหารายได้เลี้ยงครอบครัวสูงและโดดเด่นกว่าฝ่ายชาย ซึ่งโอกาสที่ครอบครัวจะเกิดปัญหาความขัดแย้งและความสัมพันธ์เป็นไปได้อีกสูง หากฝ่ายหญิงไม่เข้าใจถึงความเสี่ยงของการเกิดปัญหาและฝ่ายชายไม่สามารถปรับตัวปรับใจยอมรับบทบาทที่เด่นน้อยลงของตนเองได้ สิ่งที่มีมากขึ้นในครอบครัวก็คือสามีจะรู้สึกเสียหน้า ด้อยค่าลง อาจจะไปสู่ปัญหาการมีภรรยาน้อย เพื่อที่จะชดเชยความรู้สึกด้อยค่าของตนเอง หรือในบางรายที่ฝ่ายหญิงให้เวลากับงานมากกว่าครอบครัว ฝ่ายชายที่มีความรู้สึกไม่มั่นคงก็อาจจะแวงว่าฝ่ายหญิงอาจกำลังไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นที่มีความสามารถสูงกว่าตน ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและหย่าร้างในที่สุด และถ้าเกิดในครอบครัวที่มีลูกแล้วปัญหาก็จะซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทั้งในระดับพ่อแม่และระดับลูกๆ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมมีบทบาทในการเลี้ยงดูสมาชิกที่เกิดมาให้มีชีวิตรอด คำว่าครอบครัวหมายถึง กลุ่มบุคคล ประกอบไปด้วยบิดามารดาและบุตร ซึ่งอาจจะสืบสันดานสายโลหิต หรือมาจากการรับเป็นบุตรบุญธรรมได้ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2554: 79)

ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สถาบันครอบครัวจะเป็นองค์ประกอบๆ หนึ่งแห่งโครงสร้างทางสังคมอย่างมั่นคงได้ ก็อาศัยสมาชิกอันเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของครอบครัว แต่ละคนก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจุดเริ่มต้นของครอบครัว คือ การแต่งงานระหว่างชายและหญิง การที่ชายและหญิงแต่งงานกันก็เพราะเหตุปัจจัยหลายด้าน เช่น 1) เกิดจากความรัก และความปรารถนาจะเป็นคู่ครอง ซึ่งกันและกันตลอดชาติ 2) เกิดจากความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันในชาติปัจจุบัน ซึ่งในข้อนี้เกี่ยวข้องกับการอนุเคราะห์สงเคราะห์ช่วยเหลือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งการทำความดีของฝ่ายหนึ่ง จนอีกฝ่ายหนึ่งก็เห็นอกเห็นใจยอมรับการเป็นคู่ครอง 3) ผู้ใหญ่จัดให้มีการแต่งงานกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการแต่งงานแบบคลุมถุงชน 4) การแต่งงานโดยการซื้อหรือจ่ายเงินเป็นค่าตัวเจ้าสาวหรือค่าตัวเจ้าบ่าวให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2554)

ครอบครัวที่มีความสุขเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น เข้าใจ พร้อมต่อสู้ปัญหาต่างๆ ในยุคสังคมปัจจุบัน สังคมที่ไม่คำตอบสำหรับปัญหา แต่ว่าสถาบันครอบครัวมีคำตอบในทุกปัญหาที่เข้ามาระหว่างสมาชิกครอบครัวเพราะนั่นคือความเข้าใจ ความโล่งใจ ความไว้วางใจ เชื่อใจ และเป็นพื้นฐานในการประเมินรับมือกับปัญหาที่สมาชิกในครอบครัวจะเผชิญทำให้บริบทของครอบครัวจะเป็นการต่อสู้ปัญหาด้วยกัน รับผิดชอบด้วยกัน และสามารถยอมรับผลที่ตามมาอย่างเข้าใจ ฉะนั้นจึงควรมีหลักธรรมเป็นหลักความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ขรवासธรรม ซึ่งแปลว่าการดำเนินชีวิตประจำวันไปด้วยกันการปฏิบัติตนต่อกันในชีวิตประจำวันที่ทุกคนควรกระทำต่อกัน “ขรवास” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก, ผู้ครองเรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง, ความดีงาม, นิสัยที่ดีงาม, คุณสมบัติ, ข้อปฏิบัติ ขรवासธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ แต่ละประการมีความหมายในแนวปฏิบัติ ดังนี้ 1) สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน หมายถึง การดำรงมั่นในสัจจะการมีความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง โดยจะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยอมรับไว้วางใจกัน กล่าวในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อตรงต่อชีวิตของตน ผู้ครองเรือนที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อคู่ครองของตัวเองมีความจริงใจต่อคู่ครอง ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกหรือประพฤติตนนอกใจคู่ครอง 2) ทมะ รู้จักข่มจิตของตน คือฝึกตน หมายถึงการรู้จักฝึกฝนตนเอง บังคับควบคุมตนเองได้ หรือการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3) ขันติอดทน หมายถึง ความอดทน มุ่งหน้าประกอบหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ท้อถอย ขันติในที่นี้ มุ่งในแวงวิริยะ คือเพียรอดทน ไม่หวั่นไหวย่อท้อต่ออุปสรรคแห่งชีวิต 4) จาคะ รู้จักเสียสละ หมายถึง การมีน้ำใจไม่หวงแหนของกินของใช้ต่างๆ แม้กับคู่ครองของตน ผู้ครองเรือนที่ดีจะต้องใจกว้าง มีความโอบอ้อมอารีวิโงเพราะต่อคู่ครอง ต่อเพื่อน ตลอดจนญาติๆ ของคู่ครองเสมอหน้ากันเหมือนปฏิบัติต่อตัวเอง ต่อเพื่อน และญาติของตัวเอง

ปัญหาครอบครัวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ทั่วไป เพราะทุกครอบครัวล้วนมีเหตุที่อาจก่อความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในบ้านได้ ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่แตกต่าง การเลี้ยงลูก ปัญหาสุขภาพหรือสถานภาพทางการเงิน ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้อาจบานปลายจนกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อาจทำให้ชีวิตชีวิตคู่จบลงและส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กได้ด้วย ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัว คนในบ้านควรร่วมมือกันจัดการปัญหาต่างๆ เพื่อให้ชีวิตคู่ราบรื่น และสมาชิกคนอื่นๆ ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้สาเหตุส่วนใหญ่ของปัญหาครอบครัว มีปัจจัยต่างๆ เช่น ภาวะเจ็บป่วย

หากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กหรือหัวหน้าครอบครัวมีปัญหาสุขภาพหรือป่วยเป็นโรคต่างๆ ก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนในครอบครัวและสร้างความกังวลใจไม่น้อย เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ เช่น สถานะทางการเงินของครอบครัว เป็นต้นปัญหาด้านการเงิน ภาวะเศรษฐกิจและการว่างงานอาจทำให้สมาชิกภายในครอบครัวเกิดความเครียด วิตกกังวล และอาจเผชิญภาวะซึมเศร้าได้ ปัญหาทางการเงินอาจเป็นสาเหตุทำให้พ่อหรือแม่ต้องออกไปหางานทำ จนส่งผลให้เด็กต้องอยู่กันตามลำพังและขาดการดูแลหรืออบรมสั่งสอนอย่างที่เราควรจะได้รับนิสัยและความเคยชินส่วนตัว แม้จะตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันจนมีภรรยาแล้ว แต่นิสัยส่วนตัวที่มีมานานนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งอาจทำให้คู่สมรสไม่พอใจนิสัยหรือการกระทำของอีกฝ่ายเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและอาจนำมาสู่ความขัดแย้งได้ ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ ในยุคปัจจุบัน ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย หากผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ หลังเลิกงานก็อาจทำให้รู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด และอาจเกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ เนื่องจากสามีและภรรยาควรมีความรับผิดชอบในงานบ้านและการดูแลบุตรร่วมกันการนอกใจ การนอกใจเป็นปัญหาที่อาจร้ายแรงจนถึงขั้นทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสจบลงและเกิดการหย่าร้างได้ ซึ่งเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกันนั้นอาจรู้สึกขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลอบรมที่ดี ขาดที่พึ่งและการชี้แนะให้คำปรึกษา จนอาจทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเองและส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น ติดยาเสพติด ติดการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เป็นต้น การใช้ความรุนแรง เมื่อขาดการสื่อสารที่ดีและได้รับแรงกดดันจากภายนอกครอบครัว เช่น ภาวะเศรษฐกิจและความเครียด เป็นต้น ก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวได้ โดยผู้ที่ถูกกระทำมักเป็นเด็กและสตรี ซึ่งเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงนั้นมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อโตขึ้น มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ติดยาเสพติด ติดการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ การขาดความเอาใจใส่และไม่ใช้เวลาให้กัน ด้วยภาระหน้าที่ของสมาชิกในบ้านแต่ละคน อาจทำให้ไม่มีเวลาพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุกดิบ หรือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สาเหตุที่กล่าวมานี้ มักเป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว

พุทธจริยศาสตร์

เป็นศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินใจการกระทำทุกอย่างของมนุษย์ก็เกิดจากเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ อาทิเช่น การที่จะพูด คิด หรือทำอะไรก็ตามสิ่งนั้นจะดีหรือชั่วก็ล้วนอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำ ถ้าเจตนาดีถือว่า เป็นชั่ว และกลับกันถ้าเจตนาดีถือว่าเป็นดี ดังพระพุทธรพจน์ที่ว่า ”ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่า เจตนาเป็นตัวชี้กรรม คือ การกระทำ” สำหรับพุทธจริยศาสตร์แล้วจะถือว่าเจตนาเป็นสิ่งสำคัญในการกระทำความดีหรือความชั่ว สำหรับวิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ที่ได้นั้นจำเป็นจะต้องรู้ถึงที่มาแล้ว จึงศึกษาจึงจะเกิดผล ถ้าจะศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาตามที่พระพุทธมคณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือ ความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทาง พระพุทธศาสนาแล้วถึงทางสายกลางที่เรียกว่ามรรค 8 เป็นการปฏิบัติที่เป็นสายกลาง ด้วยการแสดงถึง เหตุด้วยกรรม ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความพอดีทางสายกลาง กับวิธีการศึกษา 3 ประการ เช่น การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ครอบคลุม ถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติหรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ที่ประกอบด้วยผล

และสิ่งที่เกิดขึ้น” ฤษัษุ่ห้หลายรากล่าวเจตนาเ็นองว่เป็นกรรม บุคคล คัดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (อภ.ก. (ไทย) 37/532/583)

เบญจศีล หรือ ศีล 5 เป็นนิจศีลของขรวาสห้ไป ถือว่เป็นหลักพุทธจริยพื้นฐานของมนุษย์ ในเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตการเป็นอยู่ หรือหลักธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ทำคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย วาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีลเป็นวินัย เบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติควบคู่กับวินัย ของมนุษย์

เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ อยู่ในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขพอสมควรแก่ ัฒภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม จะพัฒนาชีวิตถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีก ทั้งเรื่องของ กาย วาจา และใจ คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ เป็นทางแห่งกุศลกรรมในทางสิ่งที่ควรทำ ถ้าไม่ควรทำเรียกว่า อกุศลกรรม

เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมัตถ์ ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็นโลกุตตรธรรม การประยุกต์ใช้ ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขึ้นจึงประกอบด้วยหลักธรรม

ลักษณะการครองเรือนในสังคมไทย

ครอบครัวไทยในปัจจุบันเผชิญกับสภาวะการณ์ เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลงตาม กระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต ของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปจะเห็นได้ว่า ครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายยิ่งขึ้น และสมาชิกใน ครอบครัวมีการดำเนินชีวิตที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายใน ครอบครัว ที่มีต่อกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและ ประเทศชาติในอนาคต การครองเรือนเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องพยายาม ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ก่อปัญหาให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ สายใยแห่งความรัก ที่เป็นตัวสอดประสานสมาชิกของครอบครัวให้เกิดความผูกพันเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ดังนั้น สามภรรยาซึ่งถือเป็นผู้นำของครอบครัวจึงมีความสำคัญ ในการดำเนินการกิจนี้ ร่วมกัน พื้นฐานของครอบครัวในระยะแรก ก็คือการอยู่ร่วมกันของสามภรรยาการเป็นคู่ครองร่วมทุกข์ ร่วมสุขของสามภรรยา เป็นความมั่นคงของสถาบันครอบครัวคู่สามภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธ์ภาพ ที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาที่มีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกัน และกัน พยายามปรับตัวเข้าหากันมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันย่อมทำให้ครอบครัวนั้นราบรื่นและมั่นคง (สมัทนา สินสวัสดิ์, 2557)

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอาจแยกกล่าวได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ของเด็กเองจะมีอิทธิพลต่อ จิตใจต่อบุคลิกภาพ ต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กเป็นอันมาก เพราะถ้าเด็กได้อยู่ในครอบครัวที่พ่อ แม่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรักใคร่ปรองดองกัน ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน ปรึกษาหารือกันเมื่อมีปัญหาหรือมีความทุกข์ ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของตนช่วยกันอบรมเลี้ยงดู พยายามจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ดี ไม่ให้สิ่งใดมากระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็ก จะทำให้เด็กเกิด

ความสุข มีความอบอุ่นมีที่พึ่ง ไม่รู้สึกตัวตนเองถูกทอดทิ้ง เด็กก็มีความสุขสภาพจิตใจที่ดี และมีแนวโน้มที่จะประพฤติตัวไปในทางที่ดีในการทางตรงกันข้ามถ้าเด็กต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ครอบครัวไม่มีความสงบ บรรยากาศของบ้านไม่น่าอยู่ เด็กก็จะกลายเป็นคนก้าวร้าว ขอบชด ค่ำสั่ง พุดจาหยาบคาย ขี้ปด ขอบวิวาท เด็กที่ต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบจุกจิก จู้จี้ ขี้บ่น ไม่ยอมให้อภัยกันในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เด็กก็จะกลายเป็นคนขาดความมั่นคงทางอารมณ์ หวั่นไหวง่าย ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบเล่นการพนัน ดื่มสุรา จะทำให้เด็กเลียนแบบได้ง่าย เด็กที่พ่อแม่เลิกร้างแยกทางกันอยู่มักจะประพฤติดนเป็นอันธพาลเถร ก้าวร้าว รวมกันเป็นแก๊งค์เป็นหมู่ ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เพื่อเรียกร้องความสนใจและเพื่อหาทางชดเชยสิ่งที่ตนขาดหายไป

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก บุคคลแรกที่เด็กจะได้พบเห็นในชีวิต ก็คือพ่อแม่เด็กที่จะต้องพึ่งพา พ่อแม่มากในขณะที่ยังเล็กอยู่ พ่อแม่ จะเป็นผู้สนองความต้องการของเด็กแทบทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางด้านความรัก ความอบอุ่น การช่วยเหลือเมื่อยามเจ็บป่วยไข้ เสื้อผ้า อาหารเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งสรุปแล้ว ก็คือการสนองความต้องการของเด็กทุกอย่างทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กโตขึ้นอาจจะพึ่งพ่อน้อยลงไปบ้าง เพราะสามารถที่จะช่วยตัวเองได้บ้างแล้ว จากสิ่งเหล่านี้ ก็พอจะแสดงให้เห็นแล้วว่าพ่อแม่มีความผูกพันกับเด็กเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความผูกพันทางสายโลหิตหรือโดยทางปฏิบัติ ดังนั้น โดยธรรมชาติของเด็ก เด็กต้องการความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ไม่น้อยหน้าเพื่อนคนอื่น สำหรับเด็กที่ขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อแม่แต่แม่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร หรือเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบวิธีการบังคับให้อยู่ในระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพ่อแม่ ก็จะทำให้เด็กเหล่านี้แสดงพฤติกรรมที่ผิดแผกออกไปอีก เพราะสิ่งที่เขาได้รับไม่ตรงกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกในทางที่ขัดต่อการยอมรับของสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็กเองและแก่ครอบครัวด้วย เด็กจะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาชีวิต

3) ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพี่น้อง ความสัมพันธ์นี้มักจะมีผลมาจากการปฏิบัติตนของพ่อแม่ต่อลูก ถ้าพ่อแม่เป็นคนไม่ลำเอียงให้ความรักแก่ลูกทุกๆ คนเท่ากัน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของเด็กจะเป็นไปโดยราบรื่น การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพี่น้องจากความอิจฉาริษยากันจะไม่มี ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่มีความลำเอียงเด็กจะเกิดความน้อยใจต้องการเอาชนะพี่หรือน้องที่พ่อแม่ให้ความสนใจมากกว่า จะเกิดจากการอิจฉาริษยาซึ่งตึงเครียดกันระหว่างพี่น้อง ทำให้เป็นผลเสียทาง ด้านจิตใจและอารมณ์ของเด็กเป็นอันมาก ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในบ้าน เบื่อที่จะร่วมกับพี่น้องซึ่งอาจเกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ นอกจากนั้นในบางบ้านจะพบว่า พี่น้องอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ในสนใจซึ่งกันและกันเท่าที่ควร ไม่มีความผูกพันรักใคร่กันเหมือนพี่น้องคนอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เด็กได้รับอาจเป็นแรงกดดันให้เด็กต้องแสดงออกดังกล่าวนมา ซึ่งจะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตไม่ดี และแสดงพฤติกรรมที่แปลกๆ ออกมาและความสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้องที่เป็นแบบเย็นชา จะทำให้เด็กก้าวร้าวและมีปัญหาทางอารมณ์

4) ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ภายในครอบครัว สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันกันมากระหว่างญาติพี่น้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทจะเห็นได้ชัดเจน คนที่อยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันแทบทั้งสิ้น และแม่กระทั่งภายในบ้านมักจะประกอบไปด้วยพ่อแม่, ปู่ย่า, ตายาย, พี่, ป้า, น้า และอา อยู่รวมๆ กัน สำหรับครอบครัวที่อยู่ในเมืองลักษณะเช่นนี้จะมีน้อยกว่าในชนบท แต่จะพบบ้างในทางครอบครัวที่เอาปู่ย่า ตายาย มาช่วยดูแล

บุตรหลาน และนอกจากนี้จะมีคนรับใช้หรือคนงานอื่นๆ อีก แล้วแต่ฐานะของครอบครัวซึ่งบุคคลที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก (โฆเซิต ปันเปียมรัษฎ์, 2533)

สภาพและปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย ในปัจจุบันนี้ครอบครัวไทยจะต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายในครอบครัวเอง และปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวโน้มของโลกาภิวัตน์ รวมถึงการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าจนสร้างผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัว จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายการที่สามีและภริยาไม่สามารถทนอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้อีก อาจมีสาเหตุหลายประการที่สำคัญอันจะนำไปสู่ปัญหาครอบครัวแตกร้างและก่อให้เกิดการหย่าร้างได้ตามลำดับ สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่คิดทำมาหากิน เมื่อฐานะทางการเงินไม่มั่นคง คู่สมรสอาจหงุดหงิด ทะเลาะเบาะแว้งกันง่าย ๆ หรือแก้ไขปัญหาด้วยวิธีผิดๆ
2. ปัญหาด้านความประพฤติและสังคม เช่น การชอบดูหมิ่น เยาะเย้ย ประชดประชันก้าวร้าว หยาดคาย ไม่ซื่อตรง นอกใจ ขาดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ขาดความรับผิดชอบ
3. ปัญหาด้านอารมณ์ และจิตใจ หากคู่สมรสไม่บรรลุภาวะทางอารมณ์ เช่น เอาแต่ใจตัวเองขาดเหตุผล ชอบหึงหวง โมโหฉุนเฉียว โกรธง่าย
4. ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวความรุนแรงในชีวิตคู่มีความซับซ้อน ด้วยมีความแตกต่างตามบริบทในสังคมร่วมด้วย ซึ่งเป็นการหล่อหลอมจากค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ และการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเรียก รูปแบบนี้ว่า “วงล้อของอำนาจ และการควบคุม” ประกอบด้วย การบังคับข่มขู่ การควบคุมโดยใช้สายตา ท่าทาง การทำลายสิ่งต่างๆ การบีบคั้นทางอารมณ์ การควบคุมการดำเนินชีวิตของภรรยา การไม่ยอมรับผิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การบีบคั้นในประเด็นของลูก การใช้อิทธิพล และการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ

สภาพของปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทยเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบรรพพืชหรือฆราวาสแล้ว การที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สนิทสนมกันนั้นก็เป็นเรื่องยาก จึงจำเป็นต้องศึกษาหาสาเหตุของปัญหาในครอบครัวหนึ่งๆ อย่างน้อยเป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคล 2 คน ขึ้นไป คือ สามีและภรรยาหรือมากกว่านั้น จากการศึกษาถึงหลักหลักพุทธจริยธรรมและสาเหตุของปัญหาการครองเรือนในสังคมไทยมาแล้ว

หลักพุทธจริยธรรมในการครองเรือน

การครองเรือนของคฤหัสถ์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้น เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตของคฤหัสถ์ให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก และมีความเจริญรุ่งเรืองในการใช้ชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของพุทธจริยธรรม พุทธจริยธรรมซึ่งเมื่อแปลตามตัวอักษรแล้ว ก็คือจริยธรรมแนวพุทธนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง คือ จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาพุทธจริยธรรมนั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งท่านผู้มีพระพุทเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด (วสิน อินทสระ, 2549) ด้วยความ

ประพุดติและกรียาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวม คือ ผู้ได้ตรัสรู้ร้อยสี่ 4 (ธรรมชาตโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (อุปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทโธ) คือ ได้ได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติ คำนี้ขึ้นมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยได้แปลคำนี้มาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติ อีกอย่างหนึ่ง เราจะต้องปฏิบัติหรือแก้ไขตนอย่างไรจึงจะบรรลุซึ่งความดีสูงสุด หรือเราควรทำอะไรเพื่อ ความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ หัวใจของพุทธจริยศาสตร์พอสรุปได้ว่า จงเว้นชั่ว ทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส (เคเอ็น ชยติลเลเก, 2537)

ระดับของพุทธจริยธรรม พุทธจริยธรรมที่มีระดับขึ้น 3 ระดับ คือ ระดับพัฒนาคน มีหัวข้อธรรม ประกอบด้วย ธรรมอันทำให้งาม 2 บุคคลหาได้ยาก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 พระรัตนตรัย 3 ไตรลักษณ์ 3 อิทธิบาท 4 อริยทรัพย์ 7 และโลกธรรม 8 ระดับพัฒนาครอบครัวมีหัวข้อธรรมประกอบด้วย ขรवासธรรม 4 สมชีวิธรรม 4 และสุขของคฤหัสถ์ 4 และระดับพัฒนาสังคมมีหัวข้อธรรมประกอบด้วย ธรรมคุ้มครองโลก 2 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ทิศ 6 และทศพิธราชธรรม 10

พุทธจริยธรรม หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพุดติและกรียาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จริยะ ความประพุดติ กรียาอาการที่ควรประพุดติศาสตร์เพื่อเป็นมาตรฐานความประพุดติของ มนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด

แนวคิดหลักขรवासธรรม 4 ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นสูตรที่ต้องท่องจำให้ขึ้นใจ เพื่อให้พร้อมนำออกใช้ได้ทุกเมื่อท่านเรียกธรรมนี้ว่า ขรवासธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับใช้ในการครองตน ความหมายและประประเทของขรवासธรรม ในพระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีหลักธรรมบทหนึ่ง ท่านเรียกว่า “ขรवासธรรม” หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน มี 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน 2) ทมะ ความอด กลั้น ช่มใจ 3) ขันติ ความอดทน 4) จาคะ ความเสียสละ ผู้ครองเรือน เมื่อตั้งอยู่ในธรรม 4 ประการนี้ ย่อมครองเรือนได้อย่างมีความสุขแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพุดติปฏิบัติ เช่น สัจจะการเป็นธรรม จะต้องมีความซื่อตรงต่อเพื่อน, บุตรธิดา และภรรยา, เวลา และต่อการทำงาน ส่วนทมะ จะหมายถึง การข่มใจอย่าให้เกิดความรักหรือความเกลียด หรืออย่าให้เกิดโทสะ ขันติก็หมายถึง จะต้องมีความอดทนต่อคำด่าว่า, ความเหนื่อย, ความร้อน และความหนาว สำหรับจาคะก็จะหมายถึง การรู้จักบริจาคเสียสละสิ่งของ รวมถึงการมีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและมิตรสหาย และ ประการที่ 2 เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรม ข้ออื่นๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึงความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำสิ่งใดหรือ ปฏิบัติธรรมข้อใดแล้วก็ควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถ ทำให้ถึงที่สุด ดังเช่นเมื่อพระพุทธเจ้าทำ ความเพียรเพื่อตรัสรู้ ก็ได้ตั้งสัจอธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูก ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง ถ้าไม่บรรลุ สัมมาสัมโพธิญาณ ในการศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกันถ้ามีสัจจะหรือสัจอธิษฐาน คือ ลงมือทำจริงๆ ทำ ด้วยความตั้งใจจริงๆ ก็จะช่วยให้ทุกคนสำเร็จบรรลุถึงเป้าหมายสมปรารถนาที่ตั้งใจไว้ได้ ส่วนทมะก็จะ หมายถึง การบังคับใจตัวเองไม่ให้ลุ่มหลงไปตามสิ่งที่ยั่วยั่วอาจจะจะเป็นสิ่งที่ยากเย็นเพียงใดก็ต้องพยายาม บังคับให้ได้จะต้องใช้ไหวพริบและความฉลาดเข้าต่อสู้ เพราะเป็นธรรมดาของจิตใจเมื่อถูกบังคับก็จะขัดขึ้น ยิ่งกว่าข้างที่ตกมันเสียอีก ซึ่งการบังคับจิตใจของตนเองจะมี 2 วิธี นั่นก็คือ วิธีแรก คือ การปลอบประโลม จิตใจค่อยๆ ปลอบโยน กรณีที่สอง คือ การบังคับโดยตรงการตัดใจไม่ให้ทำในสิ่งนั้น สำหรับการใช้วิธีไหนนั้น

จะดูสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ส่วนขันติ ถึงแม้ว่าจะมีข้อทမ်းการข่มใจอยู่แล้ว แต่ก็ยังต้องใช้ขันติ ความอดทนอดกลั้นเข้ามารองรับอีก เพราะว่าการอดทนต่อการบีบคั้นของกิเลสจำเป็นจะต้องใช้ความอดทนไม่หลงไปตามกิเลสที่เข้ามายั่วยุ สู้ท้ายก็คือจากอะที่หมายถึงการสละออกไปโดยเฉพาะสิ่งที่ไม่ต้องการที่มีอยู่ในจิตใจให้หลุดออกไประบายความสับสนวุ่นวายออกไปด้วยการสวดมนต์หรือการพักผ่อนให้ถูกวิธี อาจกล่าวได้ว่าพรหมวาสนธรรมนี้ นับเป็นอุปกรณ์ในการกำจัดสิ่งชั่วร้ายหรือมาร และเป็นอุปกรณ์ใช้ในการสร้างสิ่งที่ปรารถนาในทุกสิ่งได้ และไม่ใช่เฉพาะเป็นธรรมของพรหมวาสนเท่านั้น แม้แต่พระภิกษุหรือนักบวชที่ปรารถนาจะบรรลุผลนิพพานก็สามารถนำพรหมวาสนธรรมนี้ไปใช้ได้เช่นกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2523)

ด้วยเหตุนี้ หลักพรหมวาสนธรรมนี้มีแนวปฏิบัติ 4 ประการ คือ 1. สัจจะ มีความจริงใจมีความจริงจัง ตลอดจนความซื่อตรง ต่อกันและกัน สรุปรวม คือ “ความรับผิดชอบ” เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน 2. ทมะ มีการฝึกตน ฝึกการรู้จักข่มจิตข่มใจตน มีความกระตือรือร้นในการฝึกตน ควบคุม อารมณ์ ข่มใจ ระวังความรู้สึกต่อเหตุภพของกันและกัน อย่างไม่มีข้อแม้หรือเงื่อนไข เพื่อรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ 3. ขันติ มีความอดทนต่อธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวย อดทนต่อทุกขเวทนาเพราะการเจ็บป่วย อดทนต่อการทำงาน และอดทนต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อรักษาความดีไว้ 4. จาคะ มีความเสียสละสิ่งของ เสียสละความสะดวกสบาย และเสียสละอารมณ์เศร้าหมองไม่ เอามาเก็บฝังใจ โดยความเสียสละนั้นๆ ต้องตั้งมั่นอยู่ในพื้นฐานของเหตุและผล

สรุป

การครองเรือนตามหลักอริยสัจ คือ การดำเนินชีวิตคู่ภายใต้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบในชีวิตครอบครัวและลดความทุกข์จากการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักอริยสัจ 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์), สมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์), นิโรธ (ความดับทุกข์), และมรรค (ทางดับทุกข์) ในส่วนของการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการครองเรือนนั้นจะมีได้ดังนี้ 1) ทุกข์ คือ การยอมรับว่าชีวิตคู่ก็มีทั้งสุขและทุกข์ ไม่ควรหลงทางไปกับการแสวงหาความสุขอย่างเดียว ควรมีจิตใจที่แข็งแกร่งในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ 2) สมุทัย คือ การระบุสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น ความเห็นแก่ตัว, การขาดความเข้าใจ, การไม่รู้จักอดทน, การขาดความเมตตาธรรม 3) นิโรธ คือ การตั้งเป้าหมายที่จะดับความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น การฝึกตนเองให้มีสติ, มีปัญญา, มีเมตตา, มีความอดทน, การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง, การสื่อสารที่เปิดกว้าง 4) มรรค คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการดำเนินชีวิตคู่ เช่น สัมมาทิฐิ (ความคิดที่ถูกต้อง), สัมมาสังกัปปะ (เจตนาที่ถูกต้อง), สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง), สัมมากรรมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง), สัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง), สัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง), สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง), สัมมาสมาธิ (ความเพียรที่ถูกต้อง) อย่างไรก็ตาม การนำหลักอริยสัจและพรหมวาสนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการครองเรือนนั้น มีผลในการช่วยให้ชีวิตคู่มีความสุขและสงบมากขึ้น ลดความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ทำให้ครอบครัวมีเสถียรภาพและมีความอบอุ่นเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- เคเอ็น ชยติลเลเก. (2537). *จริยศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
โฆสิต ปันเปี่ยมราษฎร์. (2533). *การพัฒนาประเทศไทย แนวความคิดและทิศทาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2554). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
พระมหาสุชาติ นาถโร (บวชขุนทด). (2545). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยา
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
พุทธทาสภิกขุ. (2523). *ขรรยาวาสธรรม*. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
สุ่มทนา สีนสวัสดิ์. (2557). ครอบครัว: การจัดการความขัดแย้งของคู่สมรสเพื่อการครองรักอย่างยั่งยืน.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 40(2), 184-195.
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.